

**ĐẢN HÓA
LÀ GÌ?**

VĂN HÓA LÀ GÌ?

Tác giả: Đào Duy Anh (1904–1988)

Bản quyền © Gia đình GS. Đào Duy Anh, 2026

Tác phẩm được xuất bản và phát hành theo thỏa thuận giữa Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và Gia đình GS. Đào Duy Anh

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam xuất bản, bìa mềm, tay gấp, 2026

Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam - thành viên của Alpha Publishing Group.

CÔNG TY CP SÁCH OMEGA VIỆT NAM (OMEGA PLUS) thành lập tháng 9/2016 với định hướng xuất bản tri thức nền tảng trong lĩnh vực Khoa học Nhân văn, Khoa học Tự nhiên, Chính trị - Xã hội, Triết học, Nghệ thuật... Đến nay, chúng tôi đã xuất bản gần 500 đầu sách thuộc 7 tủ sách, bao gồm: Kinh điển, Sử Việt, Khoa học, Nhân vật Vĩ đại, Nghệ thuật, Tủ sách Đời người và Tủ sách Y sinh. Thông qua việc xuất bản các ấn phẩm có giá trị, mang hàm lượng tri thức cao, qua các hoạt động nhằm đưa tri thức hữu ích đến cộng đồng, Omega Plus mong muốn đóng góp theo cách riêng vào sự phát triển đang ngày càng mạnh mẽ của xã hội.

Không phần nào thuộc sở hữu của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam và/hoặc Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam được chủ sở hữu nhượng quyền trong xuất bản phẩm này được phép sao chép, lưu trữ trong hệ thống truy xuất hoặc truyền đi dưới bất kỳ hình thức nào hoặc bằng bất kỳ phương tiện nào gồm điện tử, cơ khí, sao chụp, ghi âm hoặc mọi hình thức và phương tiện khác mà không có sự cho phép trước bằng văn bản của Công ty Cổ phần Sách Omega Việt Nam.

Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả để sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Đào Duy Anh

Văn hóa là gì? / Đào Duy Anh. - H. : Thế giới ; Công ty Sách Omega Việt Nam, 2026. - 92 tr. ; 21 cm

1. Văn hóa 2. Lí luận

306.01 - dc23

TGK0314p-CIP

Góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và bản dịch: info@omegaplus.vn

Liên hệ ebooks, hợp tác xuất bản và truyền thông trên sách: truyenthong@omegaplus.vn

Liên hệ dịch vụ bản quyền, xuất bản, ký gửi và phát hành: dichvu@omegaplus.vn

ĐÀO DUY ANH

VĂN HÒA LÀ GÌ?

ĐỘI NGŨ TRIỂN KHAI OMEGA+

Chịu trách nhiệm xuất bản: Trần Hoài Phương

Phụ trách xuất bản: Hà Thị Kim Ngân

Điều phối xuất bản: Nguyễn Quang Diệu

Phụ trách bản quyền: Thiên Hương

Biên tập viên: Nguyễn Thảo

Thiết kế bìa: Hoàng Duy Khánh

Trình bày: Vũ Lê Thư

Thư ký xuất bản: Bùi Huyền

ĐƠN VỊ HỢP TÁC TRUYỀN THÔNG

<https://www.facebook.com/tramdocvn>
website: <http://tramdoc.vn/>

Mục lục

<i>Lời nói đầu.....</i>	<i>7</i>
<i>I. Ý nghĩa chữ văn hóa</i>	<i>11</i>
<i>Giới thuyết.....</i>	<i>11</i>
<i>Điều kiện của văn hóa</i>	<i>14</i>
<i>Hoạt động về văn hóa.....</i>	<i>18</i>
<i>II. Lai lịch của văn hóa</i>	<i>21</i>
<i>Khởi sơ văn hóa chỉ là tranh đấu với đất</i>	<i>22</i>
<i>Văn hóa chuyển thành tranh đấu với người</i>	<i>25</i>
<i>Văn hóa mới chỉ còn tranh đấu với trời.....</i>	<i>47</i>
<i>III. Bàn lại về quan niệm văn hóa.....</i>	<i>53</i>
<i>Vấn đề dùng chữ</i>	<i>53</i>
<i>Văn hóa với văn minh</i>	<i>58</i>

<i>Văn hóa với ý thức hệ</i>	62
<i>Văn hóa với sáng hóa</i>	69
<i>Văn hóa với giáo hóa</i>	72
<i>Văn hóa với văn hóa</i>	74
<i>Kết luận... hay tự luận</i>	87

Lời nói đầu

Văn hóa là gì? của học giả Đào Duy Anh (1904-1988), xuất bản năm 1948, là một trong những nỗ lực sớm và nghiêm túc nhằm xác lập nền tảng lý luận cho việc tìm hiểu khái niệm văn hóa trong bối cảnh học thuật Việt Nam giữa thế kỷ 20.

Đào Duy Anh không đi theo lối định nghĩa giản lược hay cảm tính, mà từ những phác thảo mang tính đại cương ông đặt ra những câu hỏi nền tảng như Văn hóa là gì? Văn hóa hình thành từ đâu? Văn hóa vận động ra sao trong lịch sử? Ai là chủ thể của Văn hóa?... và từng bước phân tích văn hóa như một chỉnh thể rộng lớn, gắn chặt với toàn bộ đời sống sinh hoạt của con người.

Một nhận thức quan trọng của tác giả lúc bấy giờ là sự phân biệt rành mạch giữa văn hóa và văn minh, văn hóa và ý thức hệ... Văn minh, theo Đào Duy Anh, chỉ là một giai đoạn phát triển cao của văn hóa, gắn với trình độ kỹ thuật và tổ chức xã hội nhất định,

chứ không phải là thước đo tuyệt đối để phân chia nhân loại thành cao hay thấp. Tương tự, văn hóa cũng không hoàn toàn đồng nhất với ý thức hệ. Ý thức hệ chỉ phản ánh một bộ phận đời sống tinh thần, chỉ là biểu hiện những trạng thái sinh hoạt về trí tuệ, tình cảm, là phần trên của văn hóa; trong khi văn hóa bao hàm hết thảy các phương diện sinh hoạt của loài người, từ sinh hoạt vật chất, sinh hoạt tinh thần cho đến sinh hoạt xã hội. Đào Duy Anh tiếp tục mở rộng vấn đề sang mối quan hệ giữa văn hóa với sáng tạo, giáo hóa, truyền thống và biến đổi..., ông cho rằng “sáng hóa là lịch trình sáng tạo của văn hóa và giáo hóa chỉ là một phần riêng của văn hóa”, từ đó cho thấy văn hóa vừa mang tính kế thừa vừa luôn vận động, không ngừng thích ứng trước những thay đổi của hoàn cảnh tự nhiên và xã hội.

Cuốn sách cũng đặt văn hóa trong tiến trình lịch sử nhân loại, từ buổi đầu con người tranh đấu với tự nhiên để sinh tồn, đến khi văn hóa trở thành công cụ trong những quan hệ xã hội phức tạp giữa người với người. Qua cách tiếp cận này, văn hóa không còn là khái niệm trừu tượng hay đặc quyền của một tầng lớp, mà hiện lên như sản phẩm chung của lao động, của xung đột và của khát vọng giải phóng con người khỏi những ràng buộc vật chất lẫn tinh thần.

Cũng cần lưu ý rằng, cuốn sách gần như chưa bàn đến các vấn đề nổi bật của hiện đại và hậu hiện đại

như giới, sinh thái, kỹ thuật số, hay văn hóa đại chúng. Điều này không phải vì tác giả “bỏ sót”, mà vì những vấn đề ấy chưa trở thành đường chân trời tri thức vào thập niên 1940. Có lẽ hạn chế của *Văn hóa là gì?* không nằm ở chiều sâu tư duy, mà ở khung tri thức lịch sử mà nó thuộc về. Chính vì thế, đối với độc giả ngày nay, giá trị của cuốn sách nên được nhìn nhận như nền tảng lý luận để đối thoại và bổ sung, hơn là một hệ hình trọn vẹn có thể áp dụng nguyên xi cho hiện tại.

Ra đời vào thập niên 1940, *Văn hóa là gì?* là một khảo cứu thể hiện quan điểm riêng của tác giả, mang dấu ấn rõ rệt của bối cảnh lịch sử và tri thức thời đại, nhưng giá trị của cuốn sách có lẽ không dừng lại ở thời điểm xuất bản. Nhiều luận điểm trong sách, đặc biệt là cách nhìn văn hóa như một hệ thống toàn diện và động, vẫn giữ nguyên ý nghĩa gợi mở đối với các thảo luận hôm nay. Đọc lại tác phẩm này không chỉ là trở về với một văn bản có giá trị tham chiếu, dù chưa hoàn thiện, của học thuật Việt Nam hiện đại, mà còn là dịp để đối thoại với quá khứ, nhằm suy ngẫm thấu đáo hơn về văn hóa trong thế giới đương đại.

CÔNG TY CỔ PHẦN SÁCH OMEGA VIỆT NAM

I.

Ý nghĩa chữ văn hóa

Giới thuyết

Về ý nghĩa của chữ *văn hóa* và chữ *văn minh* (tương đương với tiếng Pháp là *civilisation* và tiếng Đức là *kultur*), các nhà học giả thế giới, nhất là Tây phương, bàn cãi đã nhiều lắm; ở đây tôi đã không thể nhắc lại tất cả những cuộc thảo luận ấy thì cũng xin gác bỏ hẳn ra ngoài, mà chỉ nói khái quát về cái ý nghĩa mà chính tôi đã thừa nhận.

Người ta thường nói dân tộc văn minh, thời đại văn minh để đối với dân tộc dã man, thời đại dã man. Trái lại, người ta thường nói văn hóa Tây phương, văn hóa Đông phương (văn minh), văn hóa các dân tộc Da đen, Da đỏ (dã man), văn hóa đồ đá cũ, văn hóa điện khí. Xem thế, ta nhận thấy ngay chữ *văn hóa* khác với chữ *văn minh* thế nào, tuy rằng theo các ý niệm

khác nhau ấy, tiếng Pháp đều nhất tề dùng một chữ CIVILISATION thôi.

Ta có thể nói rằng chữ *văn minh* dùng để chỉ một trình độ văn hóa khá cao như trình độ các dân tộc Âu-Mỹ, dân tộc Trung Hoa, Ấn Độ, trái với chữ *dã man* dùng để chỉ một trình độ văn hóa thấp như trình độ các dân Mọi ở Trường Sơn, các dân Da đen ở Phi châu, các dân Da đỏ ở Mỹ châu. Văn hóa không phải là văn minh, mà văn minh chỉ là giai đoạn khá cao của văn hóa.

Người ta lại thường lầm rằng văn hóa là những cái thuộc về tinh thần như tư tưởng, học thuật, tôn giáo, pháp luật, cơ hồ lộn *văn hóa* với *ý thức hệ* (idéologie). Ý thức hệ chỉ là biểu hiện những trạng thái sinh hoạt về trí tuệ, tình cảm, chỉ là một phần của văn hóa, vì văn hóa bao hàm hết thảy các phương diện sinh hoạt của loài người, từ sinh hoạt vật chất, sinh hoạt tinh thần cho đến sinh hoạt xã hội.

Vì văn hóa bao gồm hết cả các phương diện của sinh hoạt cho nên ta có thể nói rằng *văn hóa tức là sinh hoạt*. Tuy nhiên, văn hóa với sinh hoạt vẫn là hai cái khác nhau, chứ không phải rằng hai chữ *văn hóa* và *sinh hoạt* có thể thông dụng với nhau được đâu.

Người nhà quê bì bõm trong bùn dưới nắng để cày ruộng, người ấy đương sinh hoạt chứ không phải hoạt động về văn hóa. Nhưng những người xưa đã nhờ